

ANNA ŚLIZ
MAREK S. SZCZEPAŃSKI

*Po lewej stronie kumple chemicy; ktoś rzuca:
W syntezie organicznej nowe perspektywy!
Chemia nas uszczęśliwia, poezja zasmuca,
Cel – połączyć nauki. Lecz czy jest możliwy?
(Houellebecq, *Niepogodzony*, s. 7)*

POSŁUGA UNIWERSYTETU.
AKADEMIA PLATOŃSKA I WSPÓŁCZESNY UNIWERSYTET*

UNIVERSITY SERVICE.
PLATO'S ACADEMY AND THE MODERN UNIVERSITY

Abstract. In the history of the university, it is possible to indicate life events and words like those of Kazimierz Twardowski about dignity and job of the university. These words are also important in the context of modernity, as the university, the primitive sources of which we can find in Ancient Greece, was coming through various times until it became an iconic institution of the postmodern society. The university is a place of forming and multiplying the capital and archiving knowledge. The article is an attempt to recreate dynamics of academic life from the Greek academy to the 21st century university.

Keywords: university; academic culture; higher education; knowledge.

Prof. dr hab. ANNA ŚLIZ – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Instytut Nauk Socjologicznych i Pedagogiki; adres do korespondencji: ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa; e-mail: anna_sliz@sggw.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9112-3409>.

Prof. dr hab. MAREK S. SZCZEPAŃSKI – Uniwersytet Śląski w Katowicach, Instytut Socjologii; Akademia WSB Dąbrowa Górnicza; adres do korespondencji: ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice; e-mail: marek.s.szczepanski@us.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1084-8211>.

* Pisząc niniejszy tekst sięgnęliśmy do fragmentów artykułu: A. Śliz i M.S. Szczepański, *Od Akademii do Uniwersytetu XXI wieku*, [w:] A. Śliz i M.S. Szczepański (red.), *Dostojny uniwersytet?*, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 16-34.

INSTYTUCJA IKONICZNA: UNIWERSYTET

„Uniwersytet jest najoczywistej zarówno organem bieżącego życia społecznego, jak organem ogólnoludzkiego pędu do poznania [...]” (Kołakowski, 2009, s. 262). Jest to fragment wypowiedzi Leszka Kołakowskiego, który w takim m.in. duchu mówił o potrzebie istnienia uniwersytetów, których prazródła odnajdujemy w starożytnej Grecji. Od Antyku do dzisiaj uniwersytet przeszedł ewolucyjną drogę od instytucji dostępnej tylko dla wybranych do pożądanej i ikonicznej, będącej elementem instytucjonalnej oprawy współczesnych społeczeństw. Został sztandarową instytucją intelektualną, której znaczenie dostrzegł Daniel Bell, jako miejsce tworzenia i kodyfikowania wiedzy teoretycznej oraz stojącej na straży długiej historii i tradycji zdobywania wiedzy bezinteresownej, a także środowisko kształcenia przyszłych doradców m.in. w sprawach politycznych (Bell, 1998, s. 233). Uniwersytet stał się więc miejscem nie tylko prowadzenia badań naukowych i dobrego nauczania studentów, ale także miejscem pracy formacyjnej z młodym pokoleniem (Brzeziński, 2017, s. 40). Dzisiaj możemy bardzo jasno powiedzieć, że uniwersytet jest kluczowym elementem w procesie tworzenia się społeczeństwa wiedzy – będącego realną ideą, a nie tylko medialnie nadużywanym sloganem. Społeczeństwa wiedzy to takie, które wierzą i udowadniają w praktyce, że wiedza jest zasadniczym czynnikiem rozwoju społecznego (Kleiber, 2022, s. 42, 50). Tak zatem rola uniwersytetu jawi się współcześnie jako szczególnie ważna ze względu na naruszenie wielu porządków, jak społeczny, kulturowy czy polityczny.

Uniwersytet stanowi symbol rozwoju cywilizacyjnego współczesnych społeczeństw ze względu na dwie zasadnicze role, które są jemu przypisane. Po pierwsze – jest ważnym źródłem pomnażania kapitałów ludzkich, społecznych i kulturowych (symbolicznych). To uniwersytet wyposaża ludzi nie tylko w wiedzę i umiejętności profesjonalne, ale także przekazuje spektakularny system aksjologiczny związany z zaufaniem, dobrem, tolerancją czy poszanowaniem każdej żywej istoty oraz szacunkiem dla siebie i drugiego człowieka. Po drugie – uniwersytet był, i jest, miejscem gromadzenia i archiwizowania wiedzy naukowej, wskazań badawczych i praktycznych. To w murach uniwersytetów pomnaża się zasoby wiedzy tak teoretycznej, jak i praktycznej, która jest przekazywana młodym adeptom nauki. Piotr Sztompka, mówiąc o uniwersytecie, dużą wagę przywiązuje przede wszystkim do społeczności akademickiej, która winna być związana „więziami miękkimi o charakterze moralnym. Najważniejsze z nich to: zaufanie, lojalność wobec partnerów i całej wspólnoty, solidarność, wzajemność, odpowiedzialność, tożsamość, duma i honor” (Sztompka, 2014, s. 9).

Niniejszy artykuł to tylko wybrane fakty z długiej historii istnienia uniwersytetów połączone z krótkimi rozważaniami odnośnie do miejsca i roli uniwersytetów w XXI wieku. Jego powstaniu towarzyszyły dwojakie cele. Po pierwsze – ukazanie w największym skrócie historii uniwersytetu od Akademii w Starożytnej Grecji oraz jego personelu, klienteli i społecznego otoczenia. Po wtóre – zarejestrowanie, *grosso modo*, podejmowanych prób unifikacji uniwersytetu w skali Unii Europejskiej, jako instytucji budującej kapitały ludzkie, społeczne i kulturowe w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i wreszcie kontynentalnym czy globalnym. To współczesna idea uniwersyteckości, która znajduje urzeczywistnienie w inicjatywie „Uniwersytetów Europejskich” (2017) jako wizja wspólnoty edukacji i kultury. Jednym z projektów w ramach wskazanej inicjatywy jest *The Unigreen (The green European University)*, który powstał jako obszar współpracy zrównoważonego rolnictwa, zielonej biotechnologii, środowiska i nauk o życiu. Nadrzędną ideą jest wypracowanie i rozwój wspólnych wartości, postaw, wiedzy, umiejętności i kompetencji w zakresie działania na rzecz neutralności klimatycznej, oszczędnego gospodarowania zasobami, wsparcia dla ekosystemu. Cele te będą osiągnięte poprzez łączenie nauki, badań, innowacji i społeczeństw w promowaniu zrównoważonego rozwoju. *The Unigreen* skupia osiem uczelni z Hiszpanii, Bułgarii, Islandii, Belgii, Portugalii, Francji, Włoch oraz Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (Warsaw University of Life Sciences)¹.

PIERWSZE AKADEMIE I UNIwersYTETY

Ludzkość od zarania dziejów dążyła do poznawania świata i pomnażania wiedzy o nim. W pierwszym okresie była to *wiedza* pojmowana *a priori*, której źródła tkwiły w teologii i religii – pierwsze stadium społecznego rozwoju autorstwa Henri de Saint-Simona i Augusta Comte’a, czyli teologia i odpowiadająca jej organizacja społeczna – feudalizm. Nieuporządkowany charakter tejże wiedzy wymagał wprowadzenia naukowego ładu, a kolejno instytucjonalizacji. Stało się to poprzez utworzenie uniwersytetów. Dostępne źródła podają przybliżoną datę 859 rok jako powstanie pierwszego uniwersytetu w świecie islamskim. Był to Uniwersytet Qaraouiyine w Fezie w Maroku. Około roku 975 powstała teologiczna uczelnia muzułmańska (medresa) Al-Azhar (arab. الأزهر) w Kairze. Uczelnia powstała przy meczecie Al-Azhar i do dzisiaj jest jedną z najsłynniejszych uczelni w świecie muzułmańskim, mimo że tak

¹ <https://unigreen-alliance.eu/aboutus.html> [dostęp: 24.11.2022].

jak wiele jej podobnych przechodziła zmienne koleje losu. Meczet został zbudowany w 972 r. przez Dżawhara as-Sikilli, wodza i wielkorządcy w służbie dynastii Fatymidów, którzy najprawdopodobniej ku czci Fatimy, córki proroka Mahometa, nadali mu nazwę Al-Azhar. Nieco później dobudowano budynki uczelni, której pierwszymi studentami byli ismailici, kształcący się na przyszłych muzułmańskich misjonarzy. Po upadku dynastii Fatymidów w 1171 r., z nastaniem dynastii Ajjubidów uczelnia została oddana sunnitom, którzy zmienili jej profil nauczania właśnie na sunnicki. W czasach bardziej nam współczesnych ściśle teologiczny program nauczania uczelni został zliberalizowany pod wpływem nacisków ze strony takich reformatorów, jak Muhammad Abduh. Obecnie w uczelni studiuje również kobiety, a studenci mają do wyboru wiele różnorodnych przedmiotów, od nauk ścisłych po współczesne języki zachodnie (Guri-Rosenblit, 2006).

Wobec posłannictwa uniwersyteckiego świata muzułmańskiego świat katolicki opiera przekaz nauki na słowach Chrystusa skierowanych do Piotra – „Paś owce moje” (Ewangelia św. Jana 21,15-16, 1975), co można interpretować jako nakaz przekazywania nauki Chrystusa ludowi. To pasterze Kościoła katolickiego zostali powołani do wypełnienia nakazu Chrystusa związanego z przekazem wiedzy i nauki. Pamiętamy równocześnie, że Kościół katolicki nie przekazuje wyłącznie nauki związanej z *sacrum*, ale aktywnie uczestniczy w edukacji świeckiej w myśl przesłania o pełnym kształceniu osoby ludzkiej. System świeckiej edukacji katolickiej odbywa się na każdym poziomie kształcenia, także na poziomie uniwersytetu – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie czy Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie to wyłącznie dwa przykłady.

Za pierwszy uniwersytet europejski przyjmuje się założony w 425 r. przez Teodozjusza Uniwersytet w Konstantynopolu (dzisiaj Stambuł). Jeśli jednak jako kryterium uwzględnimy ważność uniwersytetu dla współczesnego szkolnictwa wyższego, to należy wymienić Uniwersytet w Bolonii, który powstał z inicjatywy samych studentów w 1088 r. Polskim odpowiednikiem tego wydarzenia jest rok 1364, w którym powołano najważniejszą polską Akademię – Uniwersytet Jagielloński, który przez wieki podlegał kolejnym, mniej lub bardziej głębokim przemianom (Brzeziński, 2017, s. 31). Trzeba podkreślić, że powstanie pierwszych uniwersytetów nie jest równoznaczne z początkiem procesu kształcenia, myślenia o świecie i pomnażania wiedzy. Ten sięga do czasów starożytnych, kiedy zaczęła rozwijać się nauka na fundamencie żydowsko-chrześcijańskiego rozumienia tworzenia. Takie rozumienie to wynik dialogu, który prowadzili teolodzy Starego Testamentu z różnymi filozofiami a nie

kolejnymi religiami. Wytworzono przestrzeń, w której przenikały się grecka filozofia i nauka sakralna. Filozofowie uczestniczący w dialogu nie pochodzili z pogańskich świątyń, ale z najwcześniejszych greckich szkół filozoficznych. Myślimy przede wszystkim o Akademii Platońskiej, której filozofowie w IV wieku p.n.e. prezentowali doktryny filozoficzne w trzech różnych działach: ogólnej nauce o bycie (metafizyka i ontologia), ogólnej nauce o poznaniu (epistemologia i gnozeologia) i ogólnej nauce o wartościach (aksjologia) (Tatarkiewicz, 1998, s. 14). Miejszem wykuwania ważnych myśli filozoficznych była także Akademia w Atenach, usytuowana w gaju herosa Akademos, od którego wzięła nazwę. Filozofia europejska wzięła początek w greckiej myśli starożytnej, która w pierwszym okresie istnienia zwracała się ku filozofii przyrody i zagadnieniom humanistycznym. Z początkiem III wieku p.n.e. filozofowie zaczęli grupować się w szkołach, które walczyły z sobą o teorie filozoficzne, przede wszystkim teorie etyczne. Z perspektywy socjologicznej był to czas kształtowania się pierwszych myśli i idei społecznych, które podejmowały wyzwanie udzielenia odpowiedzi o przyczyny kształtowania się wspólnot ludzkich i porządek ich trwania. Wystarczy wspomnieć *polis* Platona czy koncepcję teleologiczną Arystotelesa.

Równocześnie Grecy otworzyli własną kulturę na kultury inne, co dało filozofii okres synkretyczny o charakterze religijnym (I wiek p.n.e – V wiek n.e.) (Tatarkiewicz, 1998, s. 18-19). Pierwsze filozoficzne akademie i szkoły pozostały w związku z wyższym wykształceniem i służą, także współcześnie, określeniu jednostki, która z sukcesem ukończyła szkołę wyższą. Grecka filozofia, idea Akademii i idee religijne stały się wspólnym źródłem współczesnego uniwersytetu.

UNIVERSITAS: KOLEJNE OBRAZY Z HISTORII

Istotę i misję działania tak przeszłych, jak i współczesnych uniwersytetów nadało łacińskie słowo *Universitas*, które oznacza całość, ogół. Natomiast od słowa *universus* (łac. cały, zupełny, rozległy), złożonego z dwóch członów – *uni* i *versus*, powstało wyrażenie: tworzący całość, złożony. Ta całość to właśnie uniwersytet, który stanowi system służący pomnażaniu wiedzy i jej przekazywaniu. We wczesnym wieku XIII w Paryżu pojęcie *Universitas* zostaje użyte po raz pierwszy dla określenia instytucji naukowej *Universitas magistrorum et scholarium*, co oznaczało ogół nauczycieli i uczniów. Za takim określeniem stoi jasny interes lub konieczny warunek wstępny dla pracy uniwersytetu.

Musi on być samodzielnym, samostanowiącym organizmem, który poprzez szczególne prerogatywy prawne i gospodarcze powinien być wyłączony z wpływów politycznych (Grocholewski, 2013, s. 228). Wydaje się, że współcześnie to uniwersytet pozostaje, jak dotychczas, jedyną instytucją wolną od polityki, gdzie wciąż obowiązuje wolność myśli i słowa, chociaż w ostatnim czasie w Polsce odczytujemy próby zmiany we wspomnianym zakresie. Wiąże się to z twierdzeniem, że przywilej wolności myśli, słowa i badań nie jest dany raz na zawsze. Równocześnie trzeba pamiętać, iż świat akademii jest bardzo wrażliwy na naruszanie praw przysługujących uniwersytetowi, a zwłaszcza wolności i autonomii. Poza tymi bezdyskusyjnymi prawami uniwersytet ma określone powinności wobec społeczeństwa (Brzeziński, 2017, s. 33). Przestrzeganie zarówno praw, jak i obowiązków jest fundamentem dobrze spełnianej misji uniwersytetu.

W XIII wieku termin *Universitas* był używany jako *studium generale* w znaczeniu uczących się i nauczających jako podmiotów uniwersytetów. Do tak skonstruowanego rozumienia z czasem dołączono naukę i badania, czyli możliwą całość wiedzy i nauk. Za tak wielopoziomowym znaczeniem kryje się doświadczenie, które buduje całość na podstawie jednej racjonalności z jej różnymi odcieniami i rozkładając odpowiedzialność za prawidłowe postępowanie się rozumem (Benedykt XVI, 2006).

Idea *Universitas* jako całość wszystkich nauk przeżywa rozkwit w epoce renesansu i oświecenia. Samodzielnie myśląca jednostka staje w centrum zainteresowania, ale równocześnie uniwersalny wymiar uniwersytetu na skutek rozłamu wiary w Europie został ograniczony. Ale to właśnie wspomniane oświecenie stało się epoką, która, po wielu wiekach dominacji myśli teologicznej, dała ludziom szansę samodzielnego myślenia i własnej interpretacji otaczającego świata. Jako fundament idei oświeceniowej służą słowa Immanuela Kanta, który nazywa oświeceniem wyjście człowieka z niepełnoletności, w którą popadł z własnej winy. Niepełnoletność to niezdolność człowieka do posługiwania się własnym rozumem w sensie podejmowania decyzji – *Sapere aude!*, czyli miej odwagę posługiwać się własnym rozumem. To zdanie przyjęte zostało jako naczelné hasło oświecenia (Kant, 1966, s. 164). To idea oświecenia zatem dała człowiekowi wolność myślenia, ale i udział w rekonstrukcji świata zbudowanego na podstawie systemów religijnych w świat stojący na fundamentach naukowych. I to właśnie oświecenie stworzyło intelektualne podłoże dla rozwoju współczesnej nauki. Wraz z rozwojem nauki rozwijały się także instytucje – uniwersytety – w granicach których rodziły się nowe idee i odkrycia

naukowe zarówno teoretyczne, jak i badawcze. Jednak ścieżka rozwoju uniwersytetów nie była jednolita, wskutek czego powstało kilka modeli uniwersytetów.

Sarah Guri-Rosenblit z Otwartego Uniwersytetu Izraela² analizując przeszłe, ale i współczesne systemy szkolnictwa wyższego wyróżniła kilka ich dominujących modeli: uniwersytet średniowieczny; model *Oxbridge*; uniwersytety szkockie; Uniwersytet Londyński; Otwarty Uniwersytet; francuski system edukacji wyższej; Uniwersytet Humboldtowski w Berlinie i *multiuniwersytet* w Stanach Zjednoczonych Ameryki (Guri-Rosenblit, 2006). Krótki zarys wymienionych przez uczoną z Izraela modeli prezentujemy w dalszych fragmentach niniejszego opracowania.

UNIwersYTET: OD WIEKÓW ŚREDNICH DO XXI WIEKU

Wiedza naukowa i jej przekaz zostały zinstytucjonalizowane poprzez stworzenie systemu edukacji, którego ostatnim ogniwem są szkoły wyższe ze szczególnym miejscem dla uniwersytetu. To właśnie uniwersytet, który w niniejszym artykule skupia naszą uwagę, stanowi kręgosłup systemu szkolnictwa wyższego. Kreowanie się modeli uniwersytetów w kontekście ścieżek przekazywania wiedzy rozpoczęło się w średniowieczu (Guri-Rosenblit, 2006; Grocholewski, 2013), chociaż i tutaj dostrzegane są pewne różnice. Wspólną rysą uniwersytetów średniowiecznych było pobieranie wiedzy/nauki humanistycznej ze szczególnym naciskiem na program sztuk wyzwolonych³. W układzie średniowiecznych uniwersytetów wyróżnia się te, które wносиły pewne *novum*. Pierwszym układem był unieśmiertelniony współczesną Deklaracją Bolońską Uniwersytet w Bolonii we Włoszech. Uczelnia została ufundowana przez samych studentów, którzy byli bardziej zaawansowani wiekowo niż współcześni żacy. W takim układzie to studenci negocjowali wysokość czesnego i wyznaczali reguły nauczania. Profesorowie byli w pewnym stopniu podporządkowani woli słuchaczy. Edukacja w Bolonii miała charakter

---

² Otwarty Uniwersytet Izraela założony w 1974 r., prowadzi nauczanie na odległość. Jest otwarty dla każdego, posiada najwyższą liczbę studentów (47 tys.) spośród wszystkich uczelni w Izraelu. Stawia wysokie wymagania studentom, a jest przeznaczony m.in. dla odbywających służbę wojskową. Atutem uczelni jest samodzielna praca. Uniwersytet nie posiada centralnego kampusu, chociaż jako miejsce usytuowania podaje się miasto Ra'anana. Nie ma sztywnego harmonogramu zajęć: *The Open University of Israel*, www.openu.ac.il/en/pages/default.aspx [dostęp: 17.05.2020].

³ Sztuki wyzwolone to zespół przedmiotów wykładanych w szkołach w starożytnym Rzymie i średniowiecznej Europie, obejmujący gramatykę, retorykę, dialektykę oraz arytmetykę, geometrię, astronomię i muzykę: *Sztuki wyzwolone*, <http://www.sjp.pwn.pl/slowniki> [dostęp: 14.01.2019].

przede wszystkim świecki, a głównymi przedmiotami nauczania były prawo, medycyna i teologia. Pozostałe rodzaje uniwersytetów średniowiecznych skupiały w roli studentów osoby młode, których rodzice płacili czesne. Tak się działo zarówno w Uniwersytecie Oksfordzkim, jak i Uniwersytecie Paryskim – obydwie powstały w XII wieku. To profesorowie tworzyli programy i kursy nauczania, które miały charakter bardziej religijny niż program Uniwersytetu Bolońskiego. Te różnice w programach nauczania wynikały z pozycji i roli społecznej ich autorów. Z jednej strony mamy, wprawdzie w dojrzałym wieku, ale mimo wszystko, studentów, z drugiej – poważną kadrę wykładowców. Ponadto, na średniowiecznym Uniwersytecie Bolońskim absolwenci, pod koniec jednolitych studiów, otrzymywali stopień magistra, upoważniający do prowadzenia praktyki czy nauczania innych.

Na Uniwersytecie Oksfordzkim i Paryskim od początku istniał podział na licencjat i magisterium, który kolejno objął niemal wszystkie systemy edukacji wyższej w Europie i poza nią. Pierwszy stopień edukacji skupiony był głównie na naukach humanistycznych, które później w wielu krajach Europy zasiliły szkoły średnie. Uniwersytet Paryski miał bardzo silnie rozwiniętą i stojącą na wysokim poziomie fakultet z teologii, choć uczył także prawa i medycyny. Silna teologia to rezultat samych początków powstania Uniwersytetu, który w rzeczywistości wyłonił się ze szkół księży kontrolowanych przez Katedrę Notre Dame. Dopiero po wielu latach sporu między władzami miasta, biskupami i magistrantami Uniwersytet zdobył samodzielność w regulowaniu życia studenckiego i określaniu kryteriów stopni akademickich. Studenci paryscy w większości byli biedni, więc żyli w kolegiach – *colleges*, co dawało im bezpieczeństwo w mieszkaniu i wyżywieniu. Najstynniejszym kolegium w Paryżu jest do dzisiaj Sorbona (1257). Założona przez Roberta de Sorbonie dla szesnastu biednych studentów, którzy studiowali teologię po łacinie. Tymczasem Uniwersytet w Oksfordzie to kampus złożony z wielu kolegiów cieszących się autonomią. Uniwersytet Oksfordzki powstał, gdy Henryk II Angielski zabronił angielskim studentom studiowania na Uniwersytecie Paryskim w 1167 r. Wraz z tą decyzją Oksford zaczął się szybko rozwijać. Silną pozycję zyskiwały przede wszystkim studia na poziomie licencjatu.

W grupie średniowiecznych uniwersytetów należy także wymienić Uniwersytet Karola w Pradze (1348), założony przez Karola IV Luksemburskiego. Uniwersytet był mocno szargany przez polityczne i religijne walki, które sukcesywnie obniżały tempo akademickiego rozwoju. Główna walka w ramach Uniwersytetu Karola toczyła się między papieżem Grzegorzem XII i Janem

Husem, który pełnił funkcję dziekana i rektora, a równocześnie był popierany przez króla Wacława.

W sensie ogólnym można stwierdzić, że w Europie największy rozkwit uniwersytetów nastąpił na Wyspach Brytyjskich, jak i powstała tam różnorodność systemów uniwersyteckich. Tam zrodził się model *Oxbridge*, czyli Oksford i Cambridge. To kolegialny model uczelni, gdzie edukacja polegała nie tylko na przekazywaniu wiedzy, ale i na edukacji w kierunku budowania wśród absolwentów osobowości dżentelmeńskiej. Obydwa uniwersytety w dużej mierze były utrzymywane przez koronę i państwo. Składające się z licznych kolegiów uczelnie były odgródzone od świata zewnętrznego murami. Tak zresztą jest do dzisiaj. Model *Oxbridge* charakteryzował się podziałem na dwa poziomy przekazywania wiedzy: *college* to poziom nauczania, a uniwersytety egzaminowania. Ważne ogniwo systemu uniwersyteckiego na Wyspach Brytyjskich stanowił model szkocki, gdzie uczelnie były częściowo sponsorowane przez władze miast, w granicach których zostały zlokalizowane. Był to model uniwersytetu wszechstronnego, który łączył w sobie nauczanie przedmiotów praktycznych i uczenie konkretnego zawodu z klasycznym programem sztuk wyzwolonych. To w modelu szkockim narodził się system modułowy i punktowy w edukacji uniwersyteckiej. W systemie brytyjskim państwo nie było właścicielem uniwersytetów, a jedynie wspierało je w ich działalności. Odmiennym od występującego na Wyspach Brytyjskich modelem edukacji wyższej był system francuski, który zajmował się kształceniem profesjonalistów na wysokim poziomie. System francuski był scentralizowany, a badania realizowane w centrach badań były sponsorowane przez rząd. Zasadnicza zmiana w systemie szkolnictwa wyższego nad Sekwaną nastąpiła po Wielkiej Rewolucji Francuskiej (1789), kiedy kształcenie elit związanych z wyznaniem zamieniono na kształcenie osób służących państwu.

Z doświadczenia europejskich systemów nauczania uniwersyteckiego w wielkim stopniu korzystali twórcy modelu amerykańskiego *multiuniwersytet*, którego jednak kompetencją wyróżniającą stało się łączenie różnych praktyk edukacyjnych, ale przede wszystkim silny praktyczny wymiar szkolenia i służby społeczeństwu. Od początku system amerykański był ukierunkowany na stworzenie obywatelom warunków sprzyjających powszechnemu dostępowi do edukacji wyższej. To odrębna idea od zapoczątkowanej w Europie, która była skrajnie selektywna i merytokratyczna. Idąc tą drogą Amerykanie stworzyli najlepsze na świecie uniwersytety w zakresie prowadzenia badań. Dzisiaj, na czele listy prezentującej poziom prestiżu amerykańskich uniwersytetów znajduje się *Ivy League* (Liga Bluszczowa), która skupia osiem najbardziej

prestżowych uczelni północnego wschodu USA. Są to m.in. Harvard University czy Columbia University. Należy także wspomnieć, że każdy stan USA posiada własne, flagowe centrum uniwersyteckie, czego przykładem jest State University of New York czy University of California (Frysztański, 2014, s. 159-160). Ale tym niezwykle prestiżowym uniwersytetom w amerykańskim systemie szkolnictwa wyższego towarzyszą mniejsze ośrodki – *college*, które w dużym stopniu zajmują się przekazem wiedzy humanistycznej.

W odniesieniu do modeli uniwersytetów, gdzie za kryterium podziału możemy przyjąć rodzaj i ścieżki przekazywania wiedzy, wymienić należy brytyjski Otwarty Uniwersytet (*The Open University* 1969), którego specyfika polegała na otwarciu się na ludzi pracujących, którzy byli w stanie połączyć pracę (1/2 etatu) i naukę. W szerokim zakresie była to edukacja korespondencyjna, która wymagała wysokiego poziomu samokształcenia, co równocześnie redukowało koszty. W związku z tym uniwersytet stał się bardziej dostępny dla ludzi, zapewniał wstęp wolny i modułowy system przekazu wiedzy.

Jednym z najbardziej wpływowych modeli uniwersytetu był model Humboldta. To model stworzony w Uniwersytecie Berlińskim, który został założony w roku 1809 przez braci Wilhelma i Alexandra von Humboldtów, i od 1949 r. noszący imiona swoich założycieli. Po ich doświadczeniach edukacyjnych zarówno we Francji, jak i Anglii, postanowili stworzyć nowy model uniwersytetu, którego główną ideą było prowadzenie badań. Równocześnie intelektualna wolność nauczania i uczenia się były chronione przed interwencjami politycznymi oraz przed wszelkimi interesami w ramach uczelni. Uniwersytet oprócz prowadzenia badań, miał także ożywiać niemiecką kulturę narodową, co wykształciło zarzut działania w interesie wyłącznie naukowej kultury narodu (nacjonalizm). To idea związku uczelni z pojedynczym państwem narodowym, którą można połączyć z myślą oświeceniową Johanna Gottfrieda von Herdera, który uważał naród (*Volk*) za najważniejszą wspólnotę ludzką. Niektórzy są skłonni przypisywać filozofowi poglądy nacjonalistyczne. Tymczasem w tym kontekście Herder rozumiał naród nie jako zbiorowość zamieszkującą pewne terytorium i poddanej tym samym prawom, ale jako zakorzenioną w historii przedpolityczną wspólnotę jedynej w swoim rodzaju kultury, wyrażającej się nade wszystko w posiadaniu wspólnego języka (Szacki, 2002, s. 126-127).

Profesorowie niemieckich uczelni byli awansowani przez państwo, chociaż odgrywało ono rolę drugoplanową i nie interweniowało w wewnętrzne sprawy uniwersytetu. W odniesieniu do modelu Humboldta widzimy wyraźne nawiązanie do roli państwa w systemie uniwersyteckim oraz skupienie idei uniwersytetu na badaniach i nakierowaniu na „ochronę” kultury narodowej.

W odmiennym duchu do idei uniwersytetu podchodził uczony z Oksfordu John Henry Newman (1801-1890), który preferował międzynarodowość uczących się i nauczających oraz metafizyczne przywiązanie uniwersytetu. W kontekście wspomnianej roli państwa w działalności uniwersytetów można jeszcze wskazać model Kanta, gdy państwo interweniuje w działalność uczelni jedynie w wybranych aspektach, w sytuacjach wyjątkowych. Natomiast model Napoleona wyraźnie wskazuje, iż to państwo zachowuje pełną kontrolę nad działalnością uniwersytetów.

Zaprezentowane powyżej modele uniwersytetów swoją różnorodność zawdychają przede wszystkim rozmaitym ścieżkom przekazywania wiedzy, programowej i instytucjonalnej organizacji oraz roli państwa w systemie działania uczelni. Współcześnie zróżnicowanie w przekazywaniu wiedzy teoretycznej i badań empirycznych w systemie szkolnictwa wyższego jest kontynuowane. Wypracowane przez najstarsze uniwersytety modele edukacji stały i stają się fundamentem tworzenia szkolnictwa wyższego w kolejnych państwach, także w Polsce, gdzie w 2014 r. najstarszy nasz uniwersytet – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie – celebrował 650-lecie powstania. Może to dobry moment, aby podjąć konstruktywną i zdecydowaną dyskusję oraz towarzyszące jej konkretne działania w kierunku powrotu polskich uczelni na drogę prawdziwie naukowej, badawczej i intelektualnej pracy, jaka została przypisana uniwersytetom już w czasach średniowiecza. Wydaje się bowiem, że dzisiaj przynajmniej część polskich uczelni zatraciła pierwotne idee akademickości, co potwierdzają ich niskie lokaty w różnych rankingach międzynarodowych. W najbardziej znanym i prestiżowym rankingu szanghajskim wśród 1000 najlepszych uczelni świata w 2021 r. było dziesięć polskich, gdzie najwyżej – w piątej setce – znalazły się Uniwersytet Warszawski i Uniwersytet Jagielloński. Pozostałe polskie uczelnie uwzględnione w rankingu to: Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie i Warszawski Uniwersytet Medyczny (701-800), Politechnika Gdańska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie i Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu (801-900), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Politechnika Warszawska i Politechnika Wrocławska (901-1000)⁴.

---

⁴ Polskie uczelnie w światowym rankingu (data opublikowania 17 sierpnia 2021), <https://uczelnie.info.pl/polskie-uczelnie-w-swiatowym-rankingu> [dostęp: 24.11.2022].

MAGNA CHARTA UNIVERSITATUM:
UNIWERSYTECKA WSPÓŁCZESNOŚĆ EUROPY

Po latach, a nawet wiekach, kształtowania się edukacji wyższej, w końcu XX wieku jedne uniwersytety w widoczny sposób odzyskiwały, a inne tworzyły od początku europejski i międzynarodowy charakter. Wyrazem tejże zmiany był i jest m.in. program Erasmus, który powstał w 1987 r. jako program wymiany studentów. Mimo że jego zasięg i cele poszerzały się w kolejnych latach, to główna idea pozostaje ta sama: rozwijanie międzynarodowej współpracy między uczelniami. Sama nazwa „Erasmus” nawiązuje do imienia holenderskiego filozofa i teologa, humanisty – Erazma z Rotterdamu (1466-1536), który, podobnie jak inni wybitni ludzie renesansu, kształcił się w wielu uczelniach w różnych krajach Europy, a jego poglądy na edukację przesycone były głębokim humanizmem. Erasmus jest programem dla uczelni, ich studentów i pracowników. Wspiera międzynarodową współpracę szkół wyższych, umożliwia wyjazdy studentów za granicę na część studiów i praktykę, promuje mobilność pracowników uczelni, stwarza uczelniom liczne możliwości udziału w projektach wraz z partnerami zagranicznymi. W niektórych jego akcjach mogą uczestniczyć również inne instytucje, organizacje lub przedsiębiorstwa, które współpracują ze szkołami wyższymi.

Od 1 stycznia 2014 r. wszedł w życie znowelizowany wobec Erasmusa program Erasmus+, którego działalność została przewidziana do 2020 r. Realizacja programu została skomplikowana przez pandemię SARS-CoV-2, ale dzisiaj wraca na pierwotnie wyznaczone ścieżki. Program oferuje wsparcie finansowe dla instytucji i organizacji działających w obszarze edukacji i szkoleń, młodzieży oraz sportu w Europie. Założeniem programu Erasmus+ jest rozwijanie umiejętności jego uczestników oraz zwiększenie ich szans na zatrudnienie, a także modernizacja systemów edukacji, szkoleń i wspierania młodzieży. W założeniach Erasmus+ nie różni się zasadniczo od programu Erasmus – „Uczenie się przez całe życie” – chociaż największy nacisk został położony na edukację formalną i nieformalną, służącą rozwijaniu umiejętności uczniów, nauczycieli i pracowników oraz poprawy ich sytuacji na rynku pracy. W praktyce program Erasmus+ umożliwia zagraniczną mobilność. Są to wyjazdy w celach edukacyjnych – podjęcie studiów, odbycie praktyki, szkoleń lub zaangażowanie się w wolontariat – uczniów, studentów, kadry edukacyjnej i pracowników młodzieżowych. Jest to również wspieranie współpracy pomiędzy uniwersytetami, szkołami wyższymi i średnimi, przedsiębiorstwami i organizacjami non-profit na rzecz wzmocnienia innowacyjności i rozwijania wiedzy. W programie

podkreśla się szczególne znaczenie współpracy międzysektorowej i wzmacnianie efektu synergii pomiędzy sektorami edukacji a środowiskiem pracy. Nowym elementem programu Erasmus+ jest zaangażowanie w obszar sportu poprzez wspieranie inicjatyw, mających na celu zwalczanie przemocy, dyskryminacji i doping. Program Erasmus+ wciąż działa i ogłaszane są kolejne edycje zgłaszania wniosków.

Kolejny program tworzenia dzisiejszej europejskości uniwersytetów – Deklaracja Bolońska – rozpoczął się w 900. rocznicę powstania Uniwersytetu w Bolonii. Pierwszym dokumentem w procesie konstituowania się Deklaracji Bolońskiej był dokument *Magna Charta Universitatum*, który został podpisany 18 września 1988 r. przez 388 rektorów uniwersytetów. Karta Bolońska zobowiązuje do przestrzegania akademickich wartości tolerancji, szacunku i otwartości, przydając równocześnie uniwersytetom centralną rolę w życiu społecznym i jego przeobrażeniach. Karta zobowiązuje także do stworzenia jednolitego systemu oceniania i promowania absolwentów oraz wspólnego systemu kształcenia opartego na studiach licencjackich i magisterskich. Krokiem ku wspólnotowości uniwersyteckiej w Europie była Konwencja Lizbońska – *Convention on the Recognition of Qualifications Concerning Higher Education in European Region* – podpisana 11 kwietnia 1997 r. To Konwencja uznająca kwalifikacje związane z uzyskaniem wykształcenia wyższego w Europie (*Historia Procesu bolońskiego*, 2014). W odniesieniu do powyższych dokumentów w 800. rocznicę powstania Sorbony czterech ministrów edukacji – Francja, Niemcy, Włochy i Wielka Brytania – w dniu 25 maja 1998 r. podpisało Deklarację Sorbońską, która ujednoliciła poziom edukacji oraz wprowadziła mobilność studentów i wykładowców. W kolejnych latach następni ministrowie podpisywali dokument, który wychodził naprzeciw potrzebom skomplikowanej kulturowo, politycznie i ekonomicznie współczesności. Rozpoczął się Proces boloński, którego zasadniczym momentem było podpisanie 19 czerwca 1999 r. Deklaracji Bolońskiej przez 29 ministrów szkolnictwa wyższego państw europejskich. Deklaracja określa podstawowe cele Procesu bolońskiego, czyli utworzenie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego – *European Higher Education Area* (EHEA). Państwa europejskie dobrowolnie podpisują Deklarację. Wśród nich jest również Polska. Proces jest unikatowym w świecie przedsięwzięciem w zakresie edukacji wyższej, który prowadzi do zharmonizowania jej poziomu (*Historia Procesu bolońskiego*, 2014). Sukcesem Procesu bolońskiego jest dzisiejszy status uniwersytetów Starego Kontynentu, które mają zaprzysiężone i słusznie wywalczone „akademickie wartości” autonomii, samorządu i wolności w nauczaniu oraz w badaniach. Akademickie instytucje muszą posiadać jasny, klarowny

profil i niedwuznaczną identyfikację (jasne światopoglądowo profile). Dlatego obecnie potrzebujemy uniwersytetów nie tylko z różnymi fakultetami, ale także ze studentami, wykładowcami z różnych narodów, kultur, religii i przestrzeni socjalnych, które tworzyłyby prawdziwą wspólnotę edukacji środowisk akademickich w poszukiwaniu prawdy i różnorodnych form wyrazów. Potrzeba takiej przestrzeni, w której doświadczenie i nauka w różnych zakresach znajdują swoje miejsce i nie są obwarowywane ramami finansowych uwarunkowań (Grocholewski, 2013, s. 237).

WYZWANIA WOBEC WSPÓŁCZESNYCH UNIWERSYTETÓW

Dzisiaj, w okresie wzmożonego lęku o przyszłość globalną, przed uniwersytetami, a szerzej – nauką, stają bardzo ważne wyzwania. Konieczna jest refleksja nie tylko wobec teraźniejszości, ale przede wszystkim wysnuwanie wniosków i podejmowanie działań w kontekście przyszłości. To „wiedza o rzeczywistości aktywnie upowszechniana w społeczeństwie i tworząca podstawy podejmowania na różnych poziomach decyzji powinna stać się kluczowym elementem inicjowanych działań na rzecz trwałego, inkluzywnego rozwoju, prowadząc nas do satysfakcjonującej przyszłości świata” (Kleiber, 2022, s. 38). Słowa Michała Kleibera to przesłanie pod adresem dzisiejszej nauki, która winna skupić się na najważniejszych wyzwaniach – megatrendach – współczesności. Należą do nich m.in.: globalizacja, ale głównie w kontekście tego, co nazywamy „prawem św. Mateusza”, eksploatacja bogactw naturalnych i wpływ na środowisko, sytuacja demograficzna świata (15 listopada 2022 r. ludność świata przekroczyła 8 miliardów), konflikty związane z migracją i rosnącym zróżnicowaniem kulturowym w określonych przestrzeniach społecznych, dynamika innowacyjnych przemian technologicznych. Wskazane megatrendy zmuszają ludzi do wysiłków na rzecz ograniczenia ich negatywnych konsekwencji, a jeśli myślimy o dalszym rozwoju społecznym, to wymaga on rozwoju wielodyscyplinowych badań i upowszechniania ich rezultatów. Niezbędna jest również edukacja z przodującym wykształceniem uniwersyteckim. To uniwersytet jest wciąż centralną instytucją dla szeroko rozumianej racjonalności działania: „Prawidłowe społeczne rozumienie przeszłości z jednej strony, a stawianie czoła wyzwaniom współczesności i świadome tworzenie pożądanej przyszłości z drugiej, nie są w ogóle możliwe w kraju niemającym sieci dobrze funkcjonujących uczelni” (Keiber, 2022, s. 38-41). Do pokonywania wszelkich trudności

najlepiej przygotowani są ludzie, którzy skutecznie pozyskują wiedzę i umieją wykorzystać ją w praktyce.

Wszystkie powyżej wskazane wyzwania dotyczą także polskich uczelni, które zmagają się nie tylko z wyzwaniami globalnymi, ale pragmatycznymi, jak niskie nakłady finansowe na ich naukowo-badawczą działalność. Szkolnictwo wyższe w Polsce to jedna z nielicznych sfer publicznych, które nie przeszły poważnych reform ustrojowych, co powodowało szereg niepowodzeń we wprowadzaniu zmian strukturalnych w tym obszarze. Tę sytuację miała zmienić Ustawa 2.0, której proces wprowadzenia w życie miał przełamać impas nieufności między rządem a społecznością akademicką oraz wykorzystać wiedzę i potencjał współpracy środowiskowej w celu legitymizacji proponowanych zmian o charakterze transformacyjnym (Budzanowska i Dańda, 2022, s. 73). Stąd opracowanie głównych założeń zmian było szeroko konsultowane w środowisku naukowym. Odbywały się wszelkiego rodzaju kongresy, seminaria, konferencje jako wyraz szeroko zakrojonych konsultacji społecznych. Szczególną rolę odgrywał Narodowy Kongres Nauki jako miejsce konsultacji reform podejmowanych przez administrację publiczną. Ale pomimo tak szerokich konsultacji, Ustawa 2.0. wzbudzała i wciąż wzbudza wiele kontrowersji, a ponadto jest poddawana ciągłym nowelizacjom, które w zasadzie wprowadzają wyłącznie dodatkowe i niepotrzebny zamęt w środowisku szkolnictwa wyższego w Polsce niż porządek.

O DOSTOJEŃSTWIE I NIEDOSTOJEŃSTWIE UNIwersYTETU – KILKA REFLEKSJI NA ZAKOŃCZENIE

W dziejach ewolucji idei uniwersytetu można wskazać przełomowe wydarzenia i przełomowe słowa, takie jak mowa dziękczynna profesora Kazimierza Twardowskiego. Po otrzymaniu doktoratu *honoris causa* Uniwersytetu Poznańskiego (1932) mówił o dostojności i powinnościach uniwersytetu

[...] zadaniem uniwersytetu jest zdobywanie prawd i prawdopodobieństw naukowych oraz krzewienie umiejętności ich dochodzenia (Twardowski, 1932).

Mowa ta była jedną (choć nie jedyną) z głębszych refleksji nad miejscem i rolą szkoły wyższej w niepodległej Polsce, a może i w całym międzywojniu (Kwiatkiewicz, 2014, s. 35). Słowa te mają głęboką wymowę także dzisiaj, czy może zwłaszcza dzisiaj, kiedy negatywne działania wobec polskich uniwersytetów, w szczególności nauk humanistycznych i społecznych, stały się faktem a nie

wyłącznie złym snem. Jednakże należy podkreślić, że ten negatywny trend mozolnie i jeszcze mało zauważalnie, ale jest zatrzymywany. Uniwersytet, którego praźródła odnajdujemy w starożytnej Grecji, przechodził różne losy, aż stał się ikoniczną instytucją społeczeństwa współczesnego. Dzisiaj potrzebujemy autonomicznych, silnych i twórczych uniwersytetów kształtujących społeczeństwo wiedzy „przez promocję jakości i doskonałości w nauczaniu, badaniach naukowych i działalności innowacyjnej oraz przez umożliwienie szerokiego dostępu do rezultatów badań i rozwój kształcenia ustawicznego” (Kleiber, 2022, s. 50). I chociaż większość uniwersytetów przeżywa lata prosperity i regresu, to najważniejsze jest to, aby nigdy nie został zatracony duch uniwersyteckości i kultura akademicka.

BIBLIOGRAFIA

- Bell D. (1998), *Kulturowe sprzeczności kapitalizmu*, tłum. S. Amsterdamski, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Benedykt XVI (2006), [Przemówienie na Uniwersytecie w Ratyzbonie] *Vorlesung in der Aula Magna der Universität Regensburg*, 12 września.
- Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, (Ewangelia św. Jana, 21,15-16)* (1975), Warszawa: Komisja Przekładu Pisma Świętego, Brytyjskie Zagraniczne Towarzystwo Biblijne.
- Bloom A. (1997), *Umysł zamknięty*, tłum. T. Bieroń, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Brzeziński J.M. (2017), *O psychologii, nauce i uniwersytecie. Wybór tekstów Jerzego M. Brzezińskiego*, E. Hornowska i M. Urbański (red.), Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, s. 33-43.
- Budzanowska A. i Dańda A. (2022), *Ustawa 2.0 – paradygmat partycypacyjny w politykach publicznych na przykładzie reformy systemu nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce*, Nauka, t. 2, s. 71-92.
- Frysztacki K. (2014), *Spoglądając na amerykańskie uczelnie*, [w:] A. Śliz i M.S. Szczepański (red.), *Dostojny uniwersytet*, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 156-167.
- Grocholewski Z. (2013), *Uniwersytety wobec współczesnych wyzwań*, Warszawa: Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego w Warszawie.
- Guri-Rosenblit S. (2006), *Wiele idei „uniwersytetu” i ich różnorodne przejawy*, <http://docplayer.pl/10898041-Wiele-idei-uniwersytetu-i-ich-roznorodne-przejawy.html> [dostęp: 17.05.2020].
- Historia Procesu bolońskiego*, http://www.procesbolonski.uw.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=56 [dostęp: 18.01.2014].
- Houellebecq M. (2021), *Niepogodzony. Antologia osobista 1991-2013*, tłum. M. Froński i Sz. Żuchowski, Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.
- <https://unigreen-alliance.eu/aboutus.html> [dostęp: 24.11.2022].
- Kant I. (1966), *Co to jest Oświecenie?*, [w:] T. Kroński, *Kant*, Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Kleiber M. (2022), *Jak stawić czoła globalnym wyzwaniom, czyli uniwersytet na wagę złota*, Nauka, t. 1, s. 37-50.

- Kołakowski L. (2009), *Po co uniwersytet?*, [w:] L. Kołakowski, *Czy Pan Bóg jest szczęśliwy?*, Kraków: Instytut Wydawniczy Znak, s. 259-267.
- Kwiatek A. (2014), *Wokół lwowskiego wykładu profesora Kazimierza Twardowskiego z 1932 roku „O dostojności Uniwersytetu”*, [w:] A. Śliz i M.S. Szczepański (red.), *Dostojny uniwersytet?*, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 35-55.
- Polskie uczelnie w światowym rankingu* (data opublikowania 17 sierpnia 2021), <https://uczelnie.info.pl/polskie-uczelnie-w-swiatowym-rankingu> [dostęp: 24.11. 2022].
- Ritzer G. (1999), *Makdonaldyzacja społeczeństwa: wydanie na nowy wiek*, tłum. L. Stawowy, Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA.
- Szacki J. (2002), *Historia myśli socjologicznej*, wydanie nowe, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sztompka P. (2014), *Uniwersytet współczesny; zderzenie dwóch kultur*, Nauka, t. 1, s. 7-18.
- Sztuki wyzwolone*, <http://www.sjp.pwn.pl/slowniki> [dostęp: 14.01.2019].
- Śliz A. i Szczepański M.S. (2014), *Od Akademii do Uniwersytetu XXI wieku*, [w:] A. Śliz i M.S. Szczepański (red.), *Dostojny uniwersytet?*, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 16-34.
- Tatarkiewicz W. (1998), *Historia filozofii*, t. 1, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- The Open University of Israel*, <http://www.openu.ac.il/en/pages/default.aspx> [dostęp: 17.05.2020].
- Twardowski K. (1932), *‘O dostojności Uniwersytetu’*. Tekst napisany z okazji otrzymania przez Kazimierza Twardowskiego doktoratu ‘honoris causa’ Uniwersytetu Poznańskiego (uchwała Senatu z 31 maja 1930 roku) i wygłoszony w Auli Uniwersytetu Lwowskiego 21 listopada 1932 roku.

POSŁUGA UNIwersYTETU.

AKADEMIA PLATOŃSKA I WSPÓŁCZESNY UNIwersYTET

Streszczenie

W dziejach uniwersytetu wskazać można przełomowe wydarzenia i słowa, jak te prof. Kazimierza Twardowskiego o dostojności i powinnościach uczelni. To słowa również ważne w kontekście współczesności, gdyż uniwersytet, którego praźródła odnajdujemy w starożytnej Grecji, przechodził różne losy, aż stał się ikoniczną instytucją społeczeństwa ponowoczesnego. Uniwersytet to miejsce kształtowania i pomnażania kapitałów oraz archiwizowania wiedzy. Artykuł jest próbą odtworzenia dynamiki życia uniwersyteckiego od greckiej akademii do uniwersytetu XXI wieku.

Słowa kluczowe: uniwersytet; kultura akademicka; szkolnictwo wyższe; wiedza.